

ותקווה כי המצב ישתנה לטוב. בכל מקום ששהיתי, משך ימים ולילות, עודדתי את רוחם, כי עוד יבואו ישועות ונחמות. בגמר הרצאותי בעיר לדוז', קבלתי הזמנות גם מערים אחרות. בווארשה נשאתי נאומים והרצאות בבית הכנסת ברחוב טוורדה 6. המון עם נכח במקום. הנשים בכו בהזכרן בילדיהן שהושמדו והסרט המתאר חיים בריאים ושמחים בבית-הספר „בית יעקב" — הביא להן ניצוץ של שמחה. מדי פעם פרצה אשה בזעקות שבו: „היכן אתם, ילדי החמודים? נפלתם ולא זכיתם להנות משמש זורחת בארץ ישראל". בהרגשות קשות מנשוא המשכתי בהרצאותי. למחרת, דרשתי בפני קהל אחר בשכונת פרגא ברחוב טארגובה 62, בפני קהילת יהודים קטנה, בבית-הכנסת היחיד במקום זה. גם כאן נשמעו זעקות שהחרידו את לב השמים. בעיר זו הקמתי כיתה מיוחדת ללמודי קודש. בבית-הכנסת נאספו אנשים לשעורי תפילה. כאן בבית הכנסת שנבנה מחדש, אירגנתי סמינריונים ללימודי דת ומסורת, בהנהלת מורי בית מדרש שבעיר לובלין.

בביקורי בלובלין

נזכרתי בעיר לובלין שלפני השואה. תלמידי חכמים וגאונים הפיצו תרבות יהודית בכל רחוב ושכונה ובסימטאות נשמע קול תורה מכל עבר ופנה. היו בישיבה זו, שנוסדה ע"י הרב הגאון המפורסם ר' מאיר שפירא זצ"ל, לומדים המבלים ימים ולילות. השכינה הייתה שרויה בבית מקדש זה ותלמידי חכמים חדשו ופרשו מלאו דעת ותבונה. בעת שבאתי לתוכה ראיתי כי העיר נחרבה ותושביה אחוזי חרדה ובושת פנים ומנהיג אין בה. אני נשבעתי להביא להם דברי נחמה ותקווה. דברי הלך שפרשתי לפניהם, הקלו עליהם. „מתקרב היום שבו תקום ממלכת ישראל מחדש — אמרתי להם — יהודים מכל התפוצות יעלו ויטעו כרם בישראל, העצים יניבו פרי, יהודים יחרשו במחרשות את ארץ נחלת האבות ויבנו את ירושלים העומדת בכל תפארתה". סרט תעודי שהקרנתי גרם סערה בלבבות.

בביקורי בקלץ ורדום

מכאן נסעתי לעיר קלץ, היתה זו קהילה מפוארת בימים
כתקונם ובה היו עשירים מופלגים. בשנת 1946 חודשו הפרעות
ובפוגרומים אלה — בנוסח המקובל — נרצחו נצולי השואה.
בערים ברדום, פשיטיק, לאחר הפוגרום, ברחו יהודים על
נפשם והתפזרו בכל רחבי פולין, חלק גדול אף עבר להתגורר
בברוצלאב ואלבזיק ואל מעבר לגבול צ'כוסלובקיה ואוסטריה.
רק מעטים נותרו בעיר קלץ, חיים במורא ופחד, מרוכזים סביב
בית-הכנסת מצפים לגאולה.

מצאתי אצלם דברי יאוש והם חזרו ושאלו: „היכן היהודים?
אותם יהודים שהגיעו כבר לארץ ישראל, לארצות הברית ולדרום
אמריקה — מדוע הם שותקים ואינם מתעניינים כלל בגורל
אחיהם?”

שוב ושוב החילותי לעודדם ועשיתי זאת כמקהיל קהילות
ברבים. הם המטירו עלי שאלות ואני הבטחתי להם, כי יום
יבוא ושוב תזרח השמש, העתיד עוד עומד לפניו וישועת השם
כהרף עין. גם הסרט השפיע את השפעתו בהצגת הדברים שנאמרו
באופן מילולי וחיזק את דעתם, כי עתה ישנה אפשרות לבוא
לארץ ישראל, להקים בה משפחה, חרושת ומלאכה ועבודת
כפיים. הילדים יתעסקו בלימודי תורה לפי יסודות דתיים
ויחונכו לאהוב את המלאכה.

בעיר רדום של אחרי הפוגרום, יהודים רבים נפגעו בגופם,
אבל בכל זאת התרכזו בה כ-200 יהודים. פעלתי בעיר זו באופן
חופשי וללא פחד מהשלטונות. הדבר גרם להם להתרגשות ומשום
כך חשבו שאולי ישנם נציגי מפלגות שיבואו אליהם והתאכזבו.
אף אחד לא בא לעודד את רוחו הנכאה של העם, חוץ ממני
שעשה מלאכתו כמרביץ ידיעות על הנעשה בארץ ישראל ועל
אהבת הארץ והאומה. בכל ישוב עשיתי את המוטל עלי, להביא
נחמה ותקווה, בשורות טובות לעתיד, במחשבה שאפילו מלה
טובה אחת יכולה לעזור. למעשה, גם עזרתי להקים בתי ספר.

ביקורי בחבל זאגלמביה, בנדון, סוסנוביץ קאטוביץ
בנדון, סוסנוביץ, קטוביץ בזגלמביה. הערים הללו קשורות ביניהן

כגוש אחד ובהן נמצאים כאלפיים יהודים. נעניתי לבקשתם וסיפרתי על החיים הדתיים בארץ ישראל. הבשורה הגיעה לכל בית, כי שליח מארץ ישראל הגיע והוא נמצא ומשיב לשאלות המופנות אליו.

כשסיפרתי על האפשרות לגדל בנים לתורה, למצוות ולמעשים טובים — אורו עיני הקהל. עם סיום ההרצאה אמר לי ראש הקהילה: „תודה לך, יהודי טוב שכמוך, על שהחזרת את האמונה בליבי. שמעתי את דבריך המאלפים, כי לא כדאי ליהודים לחיות עוד בין הגויים; שנאת ישראל מפעמת בליבם אפילו בארצות החופש ושינאה זו לא יוכלו להוציאה לעולם. אני שבניתי משפחה ונולדו לי שני בנים, אני וקהל המתפללים ששמענוך — נשאף לארץ אבותינו. היה מבורך על מעשיך”.

אותו הדבר היה גם בסוסנוביץ. כאן התאספו כאלף יהודים שלא כולם היו בקהילה זו לפני המלחמה. יהודי פולין היו ידועים באהבת העם והארץ. חלוצים יוצאי עיר זו היו בין מייסדי הקבוצים והמושבים. כאן בארץ, נעשו פועלים, מהנדסים, בעלי מלאכה ומושכים בעט סופרים.

יהודים שנשארו בגלות פולין חיו בצל שדי מפרנסים משפחותיהם בקושי אך בדרכי נועם כיהודים שומרי מסורת. קהילות הפאר נחרבו אך הנשארים החזיקו בדת ישראל למרות הצרות והייסורים.

בקטוביץ כבר היו מרוכזים כעשרת אלפים יהודים שחזרו מהגטאות. כאן אירגן ה„חלוץ” קבוצת הכשרה וכאן היו מתכננים לעלות לישראל אך לא היה מי שיתן להם פרטים ויספר על המתרחש ביישוב בארץ ישראל. בבואי לעיר זו כשליח לדבר מצווה, בזמן המתאים ביותר, באתי לעודד את רוחם ולהסביר כיצד לחפש דרכי עליה ואמצעים שונים כדי להגיע לחוף מבטחים בארץ נחלת האבות.

בעיר קטוביץ הוכרזתי בפני עם ועדה „כאזרח נאמן, יהודי בעל שאר רוח המאיר מחשכי הגלות בדברים היוצאים בתחושה של אהבה וחסד, פועל חסד ועושה צדקה עם הרבים. בא מארץ ישראל להתאחד עם עמו, להקל מצוקתו, למחות דמעה ולהביא נחמה”.

Do

Wydziału Kultury i Sztuki

Oddział Cenzury Prasy i Wydawnictw

w K r a k o w i e

Niżej podpisany Szansa Majer Lasman, zamieszkały w Tel Avivie /Palestyna/ przedstawiciel ortodoksyjnej szkoły żeńskiej "Bet Jacob" w Palestynie, prosi o wydanie zezwolenia na wygłoszenie referatu załączonego w języku żydowskim w sali Związku Kolejarzy w Krakowie ul. Bocheńska 7 w środę tj. dn. 12 maja 1948 r. o godz. 19-tej.

S. Lasman

Kraków, dn. 11.V.1948.

לכבוד

מנהל מחלקת התרבות ואומנות

על יד הצנזור הראשי לעיתונות והרצאות

בקרוב

אני החתום מטה שבתי מאיר לסמן תושב תל-אביב —
ארץ ישראל — פאלסטינה.

אני בא כח של בתי ספר דתיים חרדים בית יעקב בתל-אביב
— ארץ ישראל — פאלסטינה, מבקש מכבודכם קבלת רשות
להרצאתי שתוכנה מצורף עם בקשתי על הנושא — איזה תפקיד
ממלאים יהודים דתיים בחינוך והתפתחותה והגנתה של ארץ
ישראל ביום הזה באידיש באולם התאטרון של איגוד עובדי
רכבות בקרוב ברחוב בוהנסקה מס' 7
ביום רביעי 12 למאי 1948 בשעה 19.00 בערב.

בכבוד רב

שבתי לסמן, קרוב 11.5.1948

Tłwił

Głowa Szkoły Religijnej Bet-Jacob

z Krakowa

*do kwoty \$ 4.000. - w tym celu
za wydzielenie sali w dniu 12 maja
481 od godz. 19-tej do 21:30 na zabawy
religijne. -*

Stwierdzenie, dnia 10.5.48. - pływacz

Michał
atr Kolejarza „ZZK”
Kraków, ul. Bocheńska 7.

ק ב ל ה

תאטרון עובדי רכבות ז.ז.ק. קראקוב רח' בוחאנסקה מס' 7
עבור בית הספר הדתי חרדי „בית יעקב”.
בקראקוב מאשרים שקבלנו סכום של — 4,000. זהובים פולנים
זלוטי (ארבעת אלפים זהובים פולנים) עבור השכרת התאטרון
למר שבת לסמן לשימוש הרצאה, הצגה, והקרנת הסרטון
לאסיפה הדתית חרדית קראקוב 10.5.1948 קיבל את הסכום
של — 4,000. זהובים תיאטרון עובדי רכבות בקראקוב ז.ז.ק. אח'
בוחאנסקה 7.

C. KWIECIEŃ

**ODCZYT GOŚCIA Z PALESTYNY OB. LAŚ-
MANA:** „Jakie stanowisko zajmują Żydzi or-
todoksyjni w obronie Palestyny w dniu dzi-
siejszym”; po odczycie film z życia szkoły
żeńskiej „Bet Jacob” w Palestynie — w środę
12 bm. godz. 19, w sali Teatru Kolejarza, ul.
Bocheńska 7. Wstęp wolny.

כתבה בעתון ממשלתי רשמי בקראקוב

הרצאתו של מר שבתי לסמן אורח מפלסטינה א"י על הנושא איזה תפקיד ממלאת יהדות אורטודוקסית וחרדית בחינוך והתפתחות של ארץ ישראל ביום הזה. הרצאתו תערך באולם הפאר של תאטרון של עובדי רכבות בקראקוב ביום רביעי 12.5.1948 בשעה 19 ברח' בוכאנסקה מס' 7 והקרנת סרטון — הכניסה חופשית

ביקורי בקראקוב

היתה זו אחת הקהילות המפוארות ביותר. בשנת 1948 היו בה עשרת אלפים יהודים במקומות רבים, ובהגיעי נפתחו לפני אולמות, בתי-מדרש ומועדונים בהם מסרתי שוב ושוב דרישות שלום חמות, רשמי בשורה והתעודדות למכביר. לבות היהודים התרוננו מגיל ושמחה כי הנה האותות והבשורות מנבאות לעתיד טוב יותר, בעזרת צור ישראל וגואלו.

נאלץ הייתי לבוא למחנה באושבנצ'ים, לדעת מה לספר על מחנה זה של השמדה, „בית חרושת" להרג, לכליון ולחנק, סקילה ושריפה, שהיה דוגמא לגיהנום חי באדמת פולין. את הזוועות והחרדות, הסבל והעינויים תיארו כבר לפני ואין צורך לחזור ולספר על השמדתם של ששת המליונים היהודים בדרכים שונות ומשונות.

בכל מקום ומקום בו בקרתי, נפלתי באורח פלא כאילו ירדתי מהשמיים להאיר את האפילה. גרמתי אושר לאנשים שהיו במחיצתי, יחיד העושה ומצליח להקים, לעודד ולאושש קהילות מחורבנות.

לא אסיים בקורי בערי פולין בלי שאעשה סקירה על יהודי גליציה המערבית. העיר קרקוב היתה מצודת פאר ליהודי

גליציה. חכמים יודעי דת ואמונה ומפרשים חינוכו בחורים שקבלו סמיכות להוראה. רבנים גדולים היו בחסידות, ביראת שמיים. בקרקוב היה לבוש מיוחד ליהודים; השטרימל והקפוטה. בזמנים הקשים ולאור הרדיפות וההתנקשויות, אף על פי כן לא חסרו מפלגות שמאליות וימניות. חסידים פרנסי אדמורי"ם נסעו לקבל רוח קודש בחצרות נכדי אדמורי"ם.

עיר זו הצטיינה בהיותה נושאת תרבות עברית עתיקה מכל ערי גליציה המערבית. נבחרים יהודים היו מוצגים בפרלמנט הפולני, בסינט ולחמו בעוז נפש למען חופש המסחר והמלאכה. הם לחמו והגנו על אחיהם בעתות צרה ומצוקה. סטודנטים יהודים נתקבלו לאוניברסיטאות ומחוסרי יכולת קבלו מענקים ממוסדות מדע. אנשי מדע בעלי שם התגוררו בה ורק זכרונות מבית הכנסת העתידי נשארו. בית הקברות נחרב אף הוא ורבנים שמצאו מנוחת עולם בו — נתצה מצבתם.

אחר המלחמה נתרכזו כעשרת אלפים יהודים וביניהם חכמים, חסידים ואנשי תרבות והחלו לבנות ולשקם חייהם. באתי לקרקוב בדיוק בעת שנדרשה עזרתי — לעשות פעולה קיצונית למען הקל על המצוקה במפעלי התעוררות והפחת תקווה ועדוד.

האנשים שאותם פגשתי לא האמינו כיצד יכול יהודי דתי לנהל הרצאות ברחבי פולין, להקרין סרט ישראלי, לפרסם דברי דפוס בחוברות ולהוציא מודעות גדולות בפולנית ובאידיש מבלי שאיש יעצור בעדי.

הוזהרתי ע"י ראשי הקהילה, כי לפני שאני עומד לנקוט בפעולה כלשהי, עלי לפנות אל השלטונות והם היו בטוחים כי לא אקבל רשות לנהוג בעיר זו כפי שנהגתי בערי פולין האחרות. אך למרבה הפלא, כאשר בקשתי ראיון אצל המושל המחוזי, הסברתי לו את מטרת בואי, הצגתי לפניו אישור ממשרד-החוץ — נעניתי בחיוב ואף זכיתי לקבל חדר בבית-מלון, שבו מתאכסנים דיפלומטים בלבד, „המוטל פראנצוסקי“ בקרקוב. מועצת המיניסטרים לעתוננים ולסרטים נתנה לי רשות להרצות ולהציג הצגות פומביות. המושל המחוזי התרשם מדברי עמוקות ואמר לי: „רק אצל היהודים יכול להימצא אדם המתעניין בגורל

עמו, מגיע ממרחקים במטרה קדושה, לעודד ולחזק את אחיו היהודים".

המושל התקשר עם הצנזור הכללי של העיר קרקוב ושניהם הסכימו לתת לי אפשרות לקיים הופעות פומביות. תוך כדי פעולה זו ניתנה לי גם אפשרות להקרין סרטים המציגים חיי יהודים דתיים בארץ ישראל וכן יום לימודים בבית הספר „בית יעקב". המושל ביקש ממזכירות האיגוד המקצועי להשכיר לי את אולם התיאטרון המפואר של עובדי הרכבת, שבו הופעתי תמורת תשלום סימלי בסך 400 זלוטי (כ-10 דולר). העתון הרשמי בעיר זו פירסם את ההרצאות שלי ברבים. האולם היה מלא מפה לפה ובמשך חמשת ההופעות שלי בעיר, היה לי סיפוק מלא. במעמד אנשים רשמיים ובהרגשת קרבת דם ונפש עם היהודים בקרקוב — היתה לי חוויה של סיפוק ואף גאווה לאומית נגד גויי העיר.

אותו זמן היו בארץ ישראל קרבות כבדים. יהודים לא נתנו לי מנוחה, רצו לדעת ממקור ראשון על מהלך מלחמת השיחרור. העתונות הפולנית כתבה דברים לאשורם בלי להוסיף ובלי לגרוע; מחזות שחרור נמל התעופה לוד. נמל חיפה, רמלה וערים אחרות שנפלו בידי הלוחמים היהודים. מהלך המלחמה פורסם. עתון פולני כתב: — לאחר מסירות הנפש בקרבות, מנצחים היהודים ודואגים לשחרור מולדתם. מושל המחוז בקרקוב אמר לי בפירוש: אם היו הפולנים נלחמים בחרוף נפש שכזה, לא היו הגרמנים מנצחים וכובשים את אדמת פולין. נשארתי עוד יומיים בקרקוב.

נסעתי לבלסקי (ביליץ). כאן היו מתגוררים כ-200 משפחות יהודיות. הקהילה התנהלה בדרך קונסטרקטיבית. היו ביניהם שומרי שבת ולא עלה על דעתם כי ישנו איש יהודי המדבר בשפה הפולנית והעומד לבקר אצלם. היתה עיר זו על גבול פולין-שלזיה. חלק ממכרות הפחם שבה, היו שייכים לפולין. לאחר המלחמה העולמית הראשונה, סופח שטח זה למדינת פולין. היהודים התרכזו בעיר שלונסקי ביטון היתה זו עיר גרמנית מיסודה. יהודי העיר בתקופה זו חזרו מרוסיה, ששם

היו פוחדים מכל עלה נידף. מרצה או נואם לא יכול היה להופיע בלי הוראת השלטונות. הרגעתי אותם ואמרתי להם כי לי יש רשות לדבר לפניהם בצורה חופשית. לאחר הקרנת הסרט שאלוני אם יכול אני לקחת אותם עימי את כל הקהילה טפה ונשותיה — למדינת היהודים. חלק מאנשי הקהילה היה מבוסס ויכלו גם להגר לארץ מערבית. ברוסיה לא שמעו על המתרחש בארץ והנה כאן, שמעו מפי לראשונה על הקמת מדינת ישראל והאפשרויות הרבות העומדות בפני כל יהודי לבנות בה את עתידו.

ביקורי בעיר ברסלב (וורוצלאב)

בינתיים הוקמה שגרירות ישראל בווארשה ונפתחה קוני-סוליה. שלטונות פולין טרם הגיעו לידי החלטה לעזור ליהודים להגר לארץ ישראל או לארצות אחרות. ראשי הקהילה היהודית נוכחו לדעת כי לא אפשר עליהם ואבקר את הקהילה הגדולה בעיר ברסלב (וורוצלאב). עיר זו היתה מפורסמת בערי אירופה המערבית והמזרחית כאחת ובה מרכז עולמי לרפואה. בעיר זו, באיזור שלזיה, גרו ארבעים אלף יהודים לפני המלחמה. ישבו בה יהודים אורטודוקסים ונוצרים מכל ערי פולין נסעו לשם להתרפא. עוד משנת 1934 היתה קהילת היהודים עוזרת למחור-סרי אמצעים שבאו לרפוי ונתנה עזרה רפואית חינם אין כסף. כאשר השתלטו היטלר וקלגסיו על המדינה כולה, לא היו בעיר ברסלב יהודים. (יודן ריין) רק בדרך נס לא פגעו בבניין הקהילה ורק כמה בתי-כנסת ובית החולים היהודי נשארו עומדים על תילם. העיר עברה לרשות הפולנים, והגרמנים תושבי העיר הקודמים, שנאו אותם ובמיוחד את היהודים שקבלו דירות מפוארות שהשתייכו לאזרחי העיר הנוצרים. כאן פגשתי את הרב משה ליב ברגר, תלמיד חכם, שיהודי העיר לא הרגישו במעשיו הטובים ולא נתנו בו אימונם. שוחחתי עמו ועם ראשי הקהל כדי לפייס את שני הצדדים. קצין הבטחון

לא התנגד להרצאתי אך ביקש ממני להגיש לו את הנוסח בשפה הפולנית. כעבור יומיים קיבלתי את הרשות לכך. ⁶² בינתיים נסתיימה הרשות שהיתה בידי להישאר בפולין ועל סמך הרשיונות הקודמים ובהתחשב עם מסמכים רשמיים — קיבלתי הארכה לעשרה ימים נוספים, להישאר בגבולות פולין. נמצאתי, איפה, בפולין, חודשיים וחצי כשליח בית-הספר הדתי „בית יעקב" ואני אזרח מדינת פלשתינה, שבתאי מאיר לסמן. בוורצלב נשאלתי, מדוע הרשו לאדם נתין חוץ להסתובב ברחבי פולין ולהופיע בפומביות ועשיית פעולות דתיות דבר המנוגד לעקרונות המשטר הסובייטי. למזלי, באתי לעיר זו בימים שבהם נקט הצנזור הראשי הצבאי פעולה נגדית כאשר דרש פקיד היודע אידיש, כדי להשגיח על תוכן דברי שיהיו תואמים לאלה שהגשתי בכתב יד.

⁶³ למרות מכשול זה, נאמתי בארבעה מקומות נפרדים. המודעות נתפרסמו בשפה המובנת לאנשים שאליהם התכוונתי. שיכנעתי את שומעי כי לא הפקירו אותם וכי עם ישראל דואג להם. הנוער אוהז בנשק הגנה ומשחרר את אדמות ישראל מהשונאים, אנשי כנופיות המחבלים. יהודי ישראל סוללים את הדרך להמונים שעתידיים לבוא ולבנות עתידם ועתיד ילדיהם. כל אחד מהשומעים נתן דין וחשבון לעצמו, כיצד יגשים שאיפתו ויבוא לארץ-ישראל.

הוזמן מורה מיוחד מקרקוב שלימד תורה ומנהגי ישראל וכן לשון הקודש. הסיפוק היה מלא, בגלל העובדה כי הצלחתי להתגבר על כמה מכשולים מצד השלטונות.

ביקור בעיר וואלבזיק

בעיר וואלבזיק בשלזיה העליונה, שהיתה ידועה כעיר מרפא לסובלים ממחלות ראומטיות ושבה היו מרחצאות של מים מינרליים, בעיר זו גרו כ-5000 יהודים חולים ברובם. הופעתי בפניהם בשתי הרצאות באולם היפה של הקהילה.

היו בין שומעי חולים, נכים ואסירי המחנות, שרופאי היטלר עשו בגופם נסיונות משונים והפכו לחשוכי מרפא. סיפרתי להם על פעולות הג'ויינט היהודי שדרכן אפשר להתקבל למוסד רפואי. הוספתי ואמרתי להם, שלעת עתה ימשיכו לקבל תמיכה מאותם מוסדות שתמכו בהם ועד שיעשה דבר לשנוי מצבם אפנה בהמלצות לקונסוליה הישראלית שתטפל בהם. אני עזרתי להם והבאתי בשורות ונחמות וכן לימדתי את דברי הלל הזקן „ואהבת לרעך כמוך“. במגע עם 90% מיהודי פולין, יסדתי בתי ספר דתיים ללימודי הקודש. הצרות נשכחו והחלו לפעול רגשות שמאחדים יהודים לצאת מן האפלה. עם סיום בקורי בוואלביזק נסעתי לווארשה כדי להודות לכל המוסדות והפקידות הממשלית שהושיטו לי עזרה מוסרית בכל אתר ואתר. בתודה מקרב לב מסרתי את הערכתי לפעולתם הטובה והמבורכת. באחד הליחות נפגשתי עם שר המסחר והתעשייה הלרי מינץ, במלון בריסטול בווארשה. הוא אמר לי: „הנה האיש שעשה מהפכה שקטה בפולניה. אשרי העם שאתה אחד מבניו, מביא תועלת, מזור ומרפא לאחיו הסובלים“. שר הסעד הפולני נתן תוקף לדבריו.

הסבר הסיור בארצות המצוקה, אצל פליטי השואה

בכל עיר ועיר שבה בקרתי התאספו סביבי יהודים אומללים שבורים ורצוצים, רעבים למלה טובה, דברי נחמה, שמץ של אושר העלול לשנות דרכי חייהם. מצפים לצורה של התעוררות אשר תביא התאוששות אחרי המקרים המזעזעים בשואה האיומה בהיותם במחנות ההשמדה, באושביץ מיידאנק, טרבלינקה, במחנות העבודה בערי פולין. אף כי כבר נכנסו למעגלי פרנסה וכלכלה במלאכות יהודיות מובהקות. כל אחד לפי מקצועו. המוסד היהודי האדיב „דג'וינט“ פעל, טיפח ועזר להקים סיפק מצרכים, מכשירי עבודה ליהודי פולין שהתרכזו בערים שונות כדי להבריא את מצבם. הגעתי למדינת פולין התחלתי במלאכת

הקודש לחדש את ערכי הדת, פניתי אל ראשי השלטון, למחלקת החינוך, אל הצנזור הכללי, כאשר אלה פנו אל מושלי מחוזות לתת לי רשות הופעה בקהילות באסיפות יהודים. את תוכן ההרצאה צריך הייתי להביא אל הצנזור בטרם שהתחלתי בה. למזלי לא נמחקה אפילו אות אחת מאופי הנאום.

בראשית דברי ספרתי להם לכל אחיותי ואחי כי לא היתה יכולת אצל הישוב היהודי בארץ לעזור להם במעט זכו בהרבה בזמנים הקשים, הנוער הישראלי יצא למאבק עם חזקים ממונו. צריך היה להתנגד לצבא הבריטי אשר הכשיל את יהודי הארץ. גזר עליהם גזירות קשות מנשוא. יחד עם זאת כאשר האויב המשותף למלכות בריטניה הנאצים ששלחו אש וגפרית, רקטות על לונדון ואל ערי אנגליה, אויב זה היטלר וקלגסיו עמלו במכונת ההשמדה שלהם כדי לעקור מן השורש את העם היהודי. משום כך התגיסו טובי בני הנוער לצבא בנות הברית, לחמו בהיותם בבריגדה היהודית שכם אחד עם עמי בריטניה, צרפת ואמריקה בשדות הקרב באיטליה, לוב, אסיה ואפריקה, היו בני הארץ עסוקים למעלה מעל הראש במערכות שונות. לב יהודי הפועם ברחמנות היה אתכם. בעזרת השם נסתיימה המלחמה האכזרית, אתם יצאתם כאוידים מאש, מרה היתה התחושה להיות צלויים באש גיהנום בלי תקווה כי המצוקה הנוראה תחדל. אתם המעטים שנצלתם, עליכם היה להתחיל מחדש, החיים דורשים את שלהם. צריך להבליג כדי להרתם אל התקווה הטובה לעתיד.

ידוע לכם על הניסים שהיו בתאריך ה-29 בנובמבר 1947 כאשר הכריזו על החלוקה, וכי בחלק אחד של פלשתינה (א"י) תקום מדינה יהודית בהמלצת האומות המאוחדות.

בתאריך אחר חשוב מאוד ה' אייר תש"ח לפי הלוח הלועזי 14 במאי שנת 1948 הכריזו בן-גוריון על הקמת המדינה, נפתחו השערים להמוני יהודים לבוא אל הארץ היעודה, שהבטיח השם לאבינו אברהם ולצאצאיו, אני מאשר לכם בזה ואמרתי: שאין לכם מקום יותר טוב להשתרש בו מאשר במדינת ישראל לאחר שהגבולות שלה יתייצבו. אתם תתקבלו בזרועות פתוחות, בלבבות חמים, כל משפחה ומשפחה תוכל להבנות במדינת היהודים,

איש, איש לפי מקצועו, חייט, נגר, סנדלר, פועל בנין, חשמלאי, משרטט, מפעיל מכונות אלקטרוניות, רוקחות, רפואה, אחיות רחמניות בבתי חולים, עורכי דין, מהנדסים, רבנים, סופרים, אמנים, מדינת ישראל זקוקה לכל איש ואיש למי שיש רצון לעלות, יקום ויעלה ויתקבל בסבר פנים יפות, אנשים רבים יוכלו לפתוח מפעלי יצירה במתכת, בחשמל, בכל ענף וענף של תעשייה.

ארץ ישראל הנבנית דואגת לכם לקליטה מעשית ותרבותית, בשלושת הזרמים החינוכיים: ללמודים כלליים, ללמודי דת, אמונה בצרוף ידיעות העוזרים לחיי כל ילד בישראל, בתי ספר חרדים של הזרם המשתייך ל„אגודת ישראל“, בבתי ספר הקיימים מכבר ולאלה העומדים לקום, מיסודו של „בית יעקב“ סמינרים של אותה מגמה, ישיבות תיכוניות, ישיבות מתנהלים בזכות החצר האדמורי"ת הנקראים על שמו של הצדיק, נכד ונין לשושלת חסידית ידועה, הזרם הדתי של „המזרחי ופועלי המזרחי“ קיים בכל עיר ועיר, גני ילדים, מעון-לפעוטים כאשר האם עובדת, ניתן לילד ולפעוט מזון והדרכה עד לשעה 4 אחה"צ. בתי ספר יסודיים, ישיבות מקצועיות, ישיבת „נועם“ בפרדס חנה, בכל קצוי הארץ תמצא כל משפחה אפשרות לחנך את בניה ע"פ המסורת והמנהג היהודי המובהק.

כל אחד מהעולים יבחר את הזרם המתאים לו לפי הרגליו, מצוות אבותיו, בהתאם לחוקים שיצר העם העברי, טכניון בחיפה, האוניברסיטה העברית בירושלים המפורסמת בעולם, שעריה פתוחים לקבל את המוכשר ביותר, מי שירצה להתקדם ולהגיע להשגים יוכל להשיג אותם. ההורים הרוצים ללמוד שפת העם המחודשת, העברית שקמה לתחיה ימצא אפשרות זאת באולפנים שונים. מורים שלמדו שפות לוועזיות יוכלו להשתלם בשפה העברית אשר עוללים ויונקים משתמשים בה, לפי ההלכה, דיני כשרות, מקוואות של טהרה, בתי מדרש, היכלי חכמים המתפזרים לים בסוגיות שונות של התלמוד. רחבה היא היריעה ויכול כל יהודי לזכות בחיים טובים בלי פחד משונא ומתנפל. אם חס וחלילה ואויב יתנפל עלינו, הרי מלומדי מלחמה אנחנו, בעזרת השם נצחנו את אויבנו הערבים, שחררנו נחלת אבות, נלחם

כבני חורין. המפקדים, שרי המלחמה אחינו המה, בדברים אלה שחופעתי בפני אחי בקהילות רבות הבאתי נחמה ללבם, תקווה מרחיבה, כאשר הפניתי צעדיהם אל ארץ זבת חלב ודבש, בתקווה כי ימצאו בה את הנחלה ואת המנוחה. לעזוב את ארצות הגוים אשר שעבדו ולקחו את הרכוש ואת הנפש ברדיפות איומות. לכן אחי ורעי — אמרתי להם תוך הדרכה, מתן עצות כיצד עליהם להסתדר בהשגת דרכונים למצוא אפשרות לעליה כאשר השערים והלבבות פתוחים לקבלם.

סיום ביקורי בפולניה

מה שראיתי, שמעתי והרגשתי במסעותי הרבים ברחבי פולין, נחרתו ונחתמו בזכרוני. בווארשה ביקשתי מהקונסוליה ההונגרית והרומנית ויזות לבקר בברטיסלבה בצ'כוסלובקיה. אחרי השתדלויות רבות עלה בידי לקבל מידי הקונסול הכללי בווארשה, חתימה שניתנה בכבוד ראוי, לבוא לצ'כוסלובקיה ולעודד אנשי דת, כשליח אגודה דתית, לקיים בית-ספר קיצוני ליהודים חרדים. למרות שידעתי כי השגת ויזה לאחת המדינות שמעבר למסך הברזל כמוה כקריעת ים-סוף — לא התייאשתי. הקונסול הצ'כוסלובקי החליט בכל זאת לאשר לי את הויזה הנדרשת — באישור משרד החוץ בפראג. מאחר שהיה זה בקורי השלישי בצ'כוסלובקיה, לא הערימו השלטונות מכשולים בדרכי. נהייתי מהנחה של 25% במחיר כרטיסי הרכבת ושחרור ממיסי בתי-המלון. ב-9 ביולי 1948 עברתי את גבול פולין לצ'כוסלובקיה. עברתי את הגבול בצעדים מאוששים, כאשר הלב מתרחב מאותה הרגשה טובה, כי שוב עלי ללכת בדרכים שונות ומשונות אל אחי המצפים לי, כאדם הפותח מסילה ושם נשמעים פעמי השחרור והתשועה, וכי יזכו אחינו בני ישראל וינוחו, כדברי הנביא, „איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו“.